

tekst:
Robert Ketelaar

De Beekrombout flitst weer langs de beken

Als je van elke libellenliefhebber een top-tien van favoriete libellen zou vragen dan zal bij iedereen de Beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*) hoog op het lijstje prijken. Tot ieders vreugde gaat het de laatste tijd erg goed met deze soort. Hoog tijd dus om deze prachtige libel voor te stellen.

Mijn eerste ervaring met een Beekrombout kwam pas in 1996. Al jaren had ik deze geel-zwarte kanjer alleen kunnen bewonderen in de boekjes. Maar op een avond in mei werd ik opgebeld door Bé van der Wal die me enthousiast vertelde dat hij de Beekrombout langs de Buurserbeek had teruggevonden. Twee jaar eerder had hij deze soort ook al een keer vastgesteld langs deze beek, maar dat was zo'n spectaculaire waarneming dat iedereen dacht dat het wel een zwerver zou zijn. De volgende dag reisde ik meteen af naar Goor om met Be de plek te bezoeken. Daar vielen we van de ene verbazing in de andere, want die dag troffen we enkele honderden uitsluitende Beekrombouts aan. Daarmee was de Buurserbeek in één klap een van de groot-

ste populaties van Nederland. De Beekrombout heeft me sinds die tijd niet meer losgelaten. In de afgelopen drie jaar is gebleken dat de Beekrombout bezig is met een sensationele opmars in Nederland.

Vulgatissimus?!

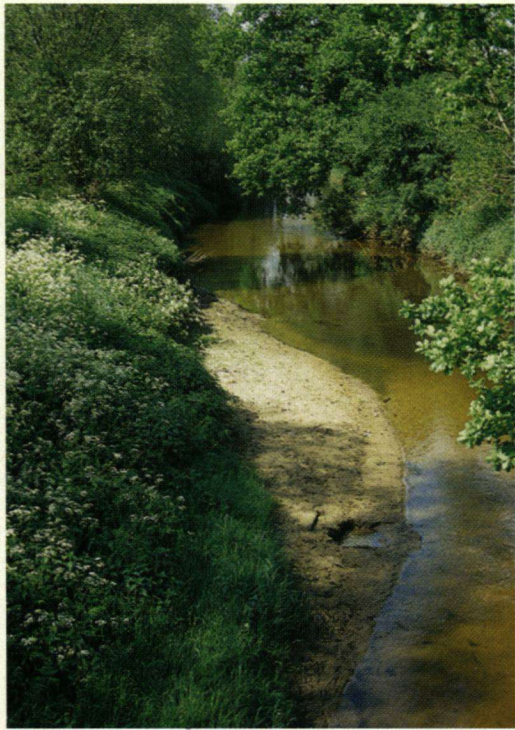
Het is niet alleen de recente vooruitgang die de tongen losmaakt. Ook de naam *vulgatissimus* heeft al stof doen opwaaien. *Vulgatissimus* betekent vertaald uit het Latijn 'zeer algemeen'. Dat is op zich een aparte naam voor een libel die in Nederland helemaal niet zo algemeen is. Vroeger dachten de libellenonderzoekers dan ook dat deze soort vroeger veel algemener moest zijn geweest dan heden ten dage. Met die uitleg was niet iedereen tevreden. E. Schmidt (1989), een van de bekendste Duitse libellenonderzoekers wees erop dat sprake kan zijn geweest van een fout van een van de assistenten van Linnaeus. Hij is van mening dat de naam *vulgatissimus* oorspronkelijk bedoeld was voor wat nu de Zwarte heidelibel (*Sympetrum danae*) is. Deze libel is in ieder geval zeer algemeen op veel plaatsen. Door

Een mannetje van de
Beekrombout in volle glorie.

FOTO: ROBERT KETELAAR

begin van de jaren negentig werd de Beekrombout op diverse plekken langs de Maas weer teruggevonden (Kurstjens & Veld, 1996). Maar het was niet alleen de Maas waar de Beekrombout terugkeerde. Ook werden de Nederlandse beken in snel tempo weer bezet. In het oosten van het land de Buurserbeek, Dinkel, Overijsselse Vecht en Berkel, in Brabant de Keersop en Beerze, in Limburg de Roer. En het einde is nog niet in zicht. Ook in 1998 werden weer hogere aantallen dan in eerdere jaren op diverse locaties geteld. Daarmee is de Beekrombout weer terug van weggeweest!

Ook bij de Dinkel in Twente is de Beekrombout teruggekeerd.

FOTO: ROBERT KETELAAR

Opmerkelijke biotoop

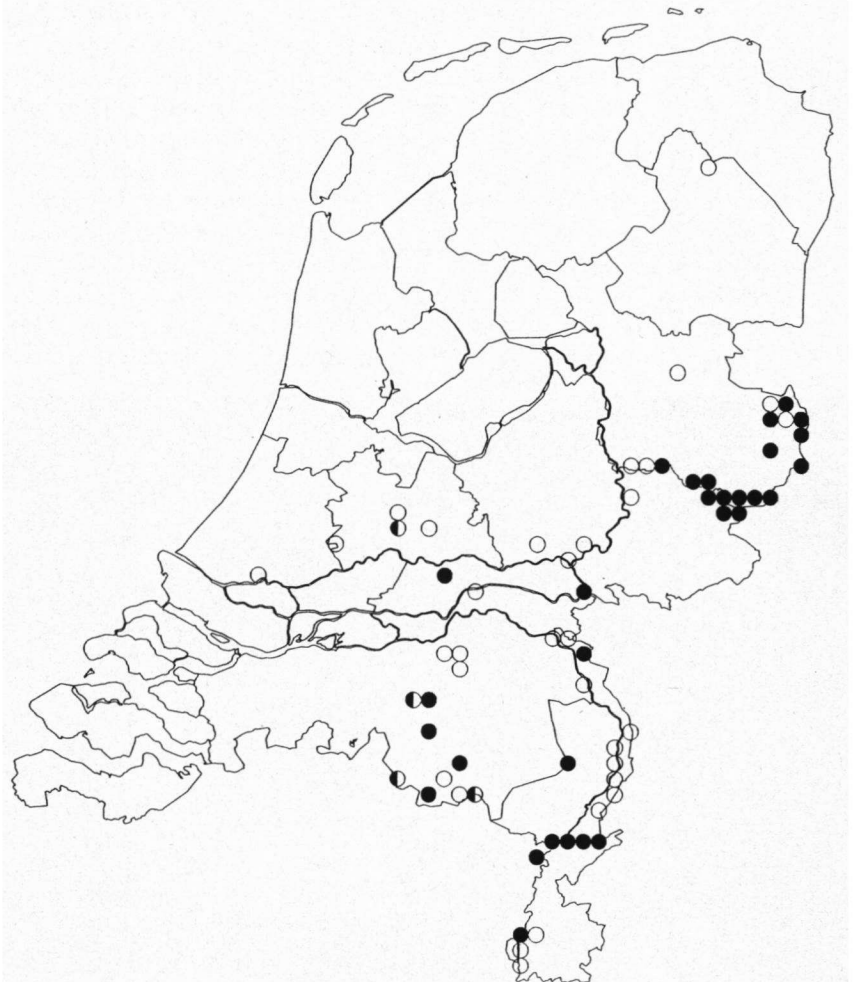
De Beekrombout zou de Beekrombout niet zijn als hij ons niet voor raadsels zou zetten. Het is namelijk moeilijk te verklaren waarom het met deze soort zo goed gaat in Nederland. De Buurserbeek, waar momenteel de grootste aantallen van de Beekrombout rondvliegen, is niet bepaald het voorbeeld van een fraaie laaglandbeek. De beek is namelijk over zijn gehele lengte gekanaliseerd. In mindere mate geldt dit ook voor vele andere recente vindplaatsen van de Beekrombout. De gemeenschappelijke deler van alle vindplaatsen is het feit dat de

Figuur 1.
Verspreiding van de Beekrombout in Nederland. Betekenis van de kleur van de stippen:
zwart = waarneming voor 1970
half-open = waarneming van 1970 tot 1990
open = waarneming na 1990

een assistent zou later het type-exemplaar van de Zwarte heidelibel zijn vervangen door een Beekrombout. Als gevolg van deze fout zou de Beekrombout aan zijn naam vulgatissimus zijn gekomen. Maar daarmee is de discussie nog niet over. Door de recente vooruitgang zijn veel libellenonderzoekers met een apart fenomeen rond de Beekrombout in aanraking gekomen. De Beekrombout is namelijk een voorjaarssoort. En van de voorjaarslibellen is bekend dat in een korte periode de hele populatie uitsluit (Corbet, 1962). En juist dit was wat ik zo mooi langs de Buurserbeek zag gebeuren. Vele honderden exemplaren slopen op die dag in mei uit: een zeer spectaculaire gebeurtenis. Plotseling wordt dan ook de naam vulgatissimus voor de hand liggend. Het is mogelijk dat Linnaeus zo verrast was door het zo massale verschijnen van deze bijzondere soort dat hij in al zijn enthousiasme besloot de Beekrombout de naam vulgatissimus te gunnen. Wat mij betreft is dit laatste het meest waarschijnlijk (zie ook Suhling & Müller, 1996). Hoe-wel we natuurlijk nooit helemaal zeker zullen weten hoe slordig Linnaeus' assistenten waren!

Opmars

Aan het eind van de jaren tachtig zaten de Nederlandse libellenliefhebbers in zak en as. De Beekrombout, die vroeger zo trots over de Nederlandse beken vloog, kon alleen nog worden gezien langs de Beerze in de Kampina. Iedereen vreesde voor het verdwijnen van deze soort uit Nederland. Die vrees bleek gelukkig niet gegrond. In het

Summary

One of the most beautiful dragonflies in the Netherlands is the yellow and black Club-tailed dragonfly (*Gomphus vulgatissimus*). In the 1980s the species had declined alarmingly, but since 1996 there has been a sudden increase. Large numbers of the dragonfly have been sighted in the eastern part of the country, especially along the Buursebeek river (province Overijssel). It is suggested that the species is doing so well lately thanks to an improvement of the water quality in its habitat. The life history of *G. vulgatissimus* is described briefly.

De term 'uitsluipen' is misschien niet bij alle lezers bekend. U zult dit begrip echter niet terugvinden in de Dikke Van Dale. Het uitsluipen van libellen is een proces dat vergelijkbaar is met het ontpoppen van vlinders.

Een uitsluipende Beekrombout. Het dier is pas uit de larvehuid gekropen, de vleugels zijn nog week en de kleur is nog niet contrasterend zwart-geel.

FOTO: ROBERT KETELAAR

waterkwaliteit recentelijk is verbeterd. Het is heel goed mogelijk dat dit de verklaring voor de recente vooruitgang is. Er zijn ook onderzoekers die zeggen dat het warmer worden van het klimaat een rol speelt (Suhling & Müller, 1996). Hiertegen pleit het feit dat de Beekrombout tot Midden-Scandinavië voorkomt en daar plaatselijk algemeen is (Askew, 1988). De Beekrombout zit dus niet aan de noordgrens van zijn areaal. De discussie is zeker nog niet verstomd.

Uitsluipen

De Beekrombout verschijnt meestal half mei. De larven kruipen in de ochtend op de oever en klimmen in de vegetatie. Soms sluipen ze ook horizontaal op de grond uit. Van de 'echte libellen' (*Anisoptera*) kunnen alleen de rombouts horizontaal uitsluipen. Het uitsluipen gaat zeer snel. Ik heb eens een larve uit de oever gepakt die net uit het water was gekropen. Tien minuten later verdween hij als libel in de boomtoppen! De periode tijdens en vlak na het uitsluipen is voor de Beekrombout waarschijnlijk de meest gevaarlijke. Tijdens het uitsluipen liggen kikkers en Witte kwikstaarten op de loer. Tijdens de 'maiden flight' moet worden opgepast voor de vele zwaluwen. Dit is niet erg gemakkelijk als je pas bent uitgeslopen en je vleugels nog zacht zijn en de vlucht onzeker is. Als de Beekrombout dan eindelijk in de boomtoppen is aangeland wordt hij of zij verwelkomd door de vele Fitissen die precies op dat moment jongen hebben. Zo bezien is het niet eens erg onverstandig om massaal in een korte periode uit te sluipen. Ook impala's op de Afrikaanse savanne dekken zo het risico af: binnen drie dagen tijd worden alle jongen geboren. Ze vormen dan welis-

waar een feestmaal voor roofdieren, maar het is onmogelijk in die korte tijd alle jonge dieren op te eten.

Flitsend

Na het uitsluipen begint de rijpingsfase, die bij de Beekrombout ongeveer twee weken duurt. In deze periode is het stil langs de beek, want de rombouts vliegen in de omgeving langs houtwallen en heidevelten. Even plotseling als ze zijn verdwenen verschijnen de mannetjes weer langs de beek en vliegen flitsend en snel over het wateroppervlak heen en weer. Geregeld gaan ze zitten in de oevervegetatie en op bladeren. Ze zijn niet uitgesproken agressief naar elkaar en dulden elkaars aanwezigheid, zelfs op zeer korte afstand. Vrouwtjes die aan het water verschijnen worden hartstochtelijk achtervolgd. Het zijn echter niet alleen de mannetjes langs het water die kans op een vrouwtje hebben. Een aantal mannetjes verkiest een plek in de omgeving boven een plek aan de waterkant. Deze mannetjes zijn zeker niet kansloos want ik heb diverse keren een paringswieltje ver van het water gevormd zien worden. Na de paring kiest het vrouwtje een rustig moment van de dag om de eieren heimelijk over het wateroppervlak van de beek uit te strooien. Hier begint het leven opnieuw. Hoewel we voornamelijk de volwassen libellen in het veld tegenkomen, leven ze eigenlijk het grootste deel van hun leven als larve onder water. Voor de Beekrombout is dat twee tot drie jaar!

Het veld in!

Wie in het voorjaar nog eens langs een beek in Oost-Nederland loopt moet maar eens opletten op deze opvallende verschijning. Hoewel de Beekrombout nog steeds een vrij zeldzame verschijning is kan deze soort op een aantal plekken in behoorlijke aantallen worden gezien. Gelukkig kunnen we weer genieten van de geel-zwarte flits langs de beken!

Literatuur

- Askew, R.R., 1988. The dragonflies of Europe. Harley Books, Colchester.
- Corbet, P.S., 1962. A biology of dragonflies. Whitherby Ltd, London.
- Kurstjens, G. & M. de Veld, 1995. Waarnemingen van de Beekrombout langs de Maas. Natuurhistorisch Maandblad 84: 85-89.
- Schmidt, Eb., 1989. *Gomphus vulgatissimus* (Linnaeus, 1758), klassisches Beispiel für Nomenklatorische Wirrnisse (Anisoptera: Gomphidae). Libellula 8: 107-114.
- Suhling, F. & O. MÄller, 1996. Die Flussjungfern Europas. Die Neue Brehm Bücherei, Magdeburg.